

Zo ging dat in Hasselt in 1530: een aanstellingsbrief voor een stadsvroedvrouw

Rombout Nijssen

Nog niet zo heel erg lang geleden hield iedere geboorte voor de moeder een groot risico in. Het feit dat de medische mogelijkheden beperkt waren en dat chirurgisch ingrijpen nog onmogelijk was, had voor gevolg dat iedere complicatie bij een geboorte het leven van de moeder in gevaar kon brengen. In een groot deel van de wereld zijn complicaties bij de bevalling nog altijd een van de belangrijkste doodsoorzaken voor jonge vrouwen. Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat de functie van vroedvrouw één van de eerste functies is waarin een goed openbaar bestuur voorziet. In Hasselt was dat destijds niet anders.

In het oudste bewaarde besluitenregister van het Hasseltse stadsbestuur bleef een afschrift bewaard van een aanstellingsakte van een stadsvroedvrouw¹. De tekst leert ons dat het stadsbestuur, dat toen bestond uit twee burgemeesters, een aantal *gezworenen* en een raad, op 17 februari 1530 Truijken of Geirtruiden Krieckaerts aanstelde tot *geswoeren vroyevrouwe der stat*.

Truijken legde bij die gelegenheid *met opgereckde vingeren* een eed af, waaruit blijkt dat zij van dan af de zwangere vrouwen die in de stad en het gebied van de vrijheid Hasselt woonden moest bijstaan *in honnen arbeydt*. Enkel vrouwen die een besmettelijke ziekte hadden, of in het ambtelijk Hasselts uit 1530 *vrouwenpersoenen die schauwelicke zieckheyt hadden*, mocht zij haar diensten weigeren. Voorts beloofde zij voortaan niet meer zonder toelating van de burgemeesters buiten het gebied van de *vryheyt van Hasselt* te werken, zodat zij altijd ter beschikking zou staan van de aanstaande moeders in Hasselt zelf. Voorts beloofde zij *duechliken te leven* en haar werk naar best vermogen uit te voeren.

Als vergoeding voor haar engagement zou het stadsbestuur haar huishuur betalen, of - indien zij dat verkoos - na ieder jaar op half maart een bedrag van twaalf Hornsgulden² uitbetalen. In dat geval zou zij half maart 1531 voor het eerst betaald worden. Daarnaast zouden de vrouwen die op haar diensten beroep deden haar daarvoor moeten betalen. Hoeveel haar cliënten haar moesten betalen werd niet vastgelegd, en bleef vrij af te spreken tussen de vroedvrouw en de kraamvrouwen. Behoeftige vrouwen, *die der aelmessen leven*, mocht zij niets aanrekenen. Hen moest zij *wael ind trauwelicken dienen sonder yet van hon te nemen oft te heischen, dan purelicken om Goids wille*. Voor de zorgen die zij aan

die vrouwen zou verstrekken, kreeg zij jaarlijks twee mud rogge van het stadsbestuur. Het stadsbestuur hield overigens een slag om de arm, en bepaalde dat haar loon ingehouden zou worden indien er over haar geklaagd zou worden.

Met de aanstelling door het stadsbestuur en de eedaflegging door Truijken was nog niet alles gezegd over de nieuwe stadsvroedvrouw. Haar engagement was immers niet rechtsgeldig voordat haar echtgenoot of *wettich huishere* dat goedgekeurd had. Haar man, Jan van Louwe, nam daar de tijd voor en bood zich pas acht maanden later, op 24 oktober, bij het stadsbestuur aan. Hij verklaarde zich toen akkoord met haar aanstelling en beloofde dat hij zijn echtgenote *dit selve zou doen onderhouden ende haer daerin niet te beletten nocht te behinderen in gheenre manieren*.

Tekstuitgave: RH, *Oud stadsarchief van Hasselt*, nr. 72, folio 84v^o

Die vroyvrouwenbrieff Truijkens Kriekaerts

Allen den ghenen die desen openen brieff sullen sien oft hoeren lesen, wy burgermeestere, geswoeren ende raet der stat Hasselt, groute in onsen here. Doen te weeten dat wy des seventhienste daichs februarij anno xvc dertich aengenomen hebben Geirtruiden Kriekaerts, wettighe huysfrouwe Jans van Louwe, als voer een geswoeren vroyevrouwe der vuerscreven stat, die gelooft ende met opgereckde vingeren ten heylighen geswoeren heeft der selver stat trauwelicken na allen ponten hier nabescreven te dienen, te weeten te dienen allen bevruchtichde vrouwen ende vrouwenpersoenen met kende begoert, bennen de vuerscreven stat ende vryheyt van Hasselt woenende, ende die selve trouwelicken te tracteren ende by te staene in honnen arbeydt, sonder yemant des te weygeren die haer daertoe versuecken, uitgescheyden vrouwenpersoenen die schauwelicke zieckheyt hadden, te weeten pestilentie, sall sy mogen van haeren dienst weijgeren sonder mesdoene, vorts heeft sy op haeren eedt gelooft ende toegesacht nyemants als vroyevrouwe te dienen buten der vryheyt van Hasselt woenende, nocht oick buten der vryheyt te benachtigen, tenzy all by wille, weeten ende consent der burgermeesters der vuerscreven stat, ende dit duerende soe lange als sy den vuersscreven dienst wael doet, sonder argelist. Soe hebben wy der selver Geirtruiden gelooft ende toegesacht voer haeren vuerscreven dienst haer alle jaere te betalen, te hulpen haere huysshueren oft daer sy dat selfs bekeren wilt, die somme van twelff Hornsgulden vallende op halff mertte, ende ierstwerff als men scryven sall xvc xxxi te betalen. Ende noch alle jaere twee mudd roggen Hessels voer die arme vrouwenpersoenen die der aelmessen leven, die wael ind trauwelicken te dienen sonder yet van hon te nemen oft te heischen, dan purelicken om Goids wille. Vorts van allen anderen vrouwenpersoenen niet der aelmessen levende en es egheen contract gemaect watt ellick der vuerscreven vroyevrouwen voer haeren loene betalen sall. Dan sy heeft op haeren eedt gelooft ind toegesacht by die selve vrouwepersoenen soe grutelicken ende duechliken te leven ende haer soe goedertierlicken te bewysen, dat sy hoept daervan egheen gecroen nocht claecht vortkoemen en sall, ende indenen claicht daervan voer ons quaeme, sullen wyr alssdan haeren

loen setten ende mits desen sall sy gans tevreiden syn, sonder die vuerscreven stat achter oft voert yet meer te heischen, dan jaerlix die xii Hornsgulden ende twee mudde roggen gelyck vuerscreven steit. Ind allet in goeden meyningen ind sonder argelist. Daernae int tselve jaer, des xxiiii daichs octobris, is voer ons comen Jan van Louwe, wettich huishere des vuerscreven Geirtruiden, ende heeft dese vuerscreven voerwaerden gans gelaudeirt ende gewilcort, geloeft ende lyfflicken ten heyligen geswoeren sijnre vuergescreven huisfrouwe Geirtruydt dit selve te doen onderhouden ende haer daerin niet te beletten nocht te behinderen in gheenre manieren sonder argelist, want hem dit allet waell belieft ende belieft heeft. In orkonde der waarheyt hebben wy der vuerscreven stat Hasselt ziegel hier onder aen doen hangen, inden jaere Ons Heren Jhesu Christi dusent vyffhondert ende dertich des vuerscreven xxiiii daichs der maent octobris.

- 1 Rijksarchief Hasselt, *Oud stadsarchief van Hasselt*, nr. 72, f° 84 v°.
- 2 Geldbedragen werden in het ancien régime uitgedrukt in guldens, stuivers en oorden. Een gulden rekenmunt was 20 stuivers waard, en in een stuiver gingen 4 oorden.
De Hornsgulden is een gouden munt van relatief laag gehalte, die geslagen werd ten tijde van de Luikse bisschop Jan van Hoorn (1484-1505). In 1529 werd de waarde van een Hornsgulden officieel vastgesteld op 18 stuivers. R. Van Laere en R. Nijssen, *Klinkende Munt. Muntvaluaties en muntordonnanties in Sint-Truiden, 1437-1552*, extranummer 3 van *Limburg – Het Oude Land van Loon*, Hasselt, 2003, p. 177.

Adres van de auteur:

Rijksarchief
Bampslaan 4
3500 Hasselt